Чурапчыга күн тахсар !

САҺА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2013 сыл От ыйын 20 күнэ Субуота № 108 (10727)

12+

Сытыы боппуруос

Хамыыһыйа мунньаҕар

От ыйын 17 күнүгэр Чурапчы улууһун дьаһалтатын аакта-бай саалатыгар сокуонтай саастарын ситэ илик оҕолор дьыалаларын уонна быраактарын көмүскүүр хамыыһыйа мунньаҕа буолла. Хамыыһыйа бэрэссэдэтэлиэн улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйаччы И.П. Уаров, чилиэннэриэн улуус тэриллэлэрин салайаччылара, үөрэх управлениета, улуустааҕы социальнай харалта, кини балыыһа, нэһилиэннэ дьарыктаах буолуутун кириэ, уода буоллаллар.

Хамыыһыйа сүрүн сыалынан оҕо быраабын көмүскэһии, оҕо дьарыга, хонтуруола суох буолуутун утары улаханын, нуорманы уонна быраабыланы кэһии ирдин административнай эпписке тардыы буолар. Ону таһынан төрөппүт эбэтэр иччи эбэһиинэн сүгэр атын кэһии оҕону иитэр уонна үөрэтэр эбэһиинэн толорбот буолуутун хонтуруоллуур.

Бу күн хамыыһыйа оҕолор уонна төрөппүттэр өттүлэриттэн тахсыбыт административнай бэрэҥдэри кэһии дьыалаларын көрдө. Ол курдук, сайынгы бириэмэҕэ оҕо арыгыны иһиитэ, бензини сыттааһына элбэзбит. Хамыыһыйа биллэриниэн, Чурапчы улууһун үрдүгэр уопсайа 30 оҕо учуокка турар. Олортон улахан аҥара ити аһыы утаҕы уонна иҥин мэйиитин ирдэр психотропнай вещестэону (бензини) боруобалаан учуокка турбуттар. Ону таһынан маҕаһыыннары хаста да халааһын тахса сылдьыбыт. Ол холуобунай дьыала буолара биллэр. Төрөппүттэр оҕолорун ситэ көрбөтөрүттэн уонна арыллыылларыттан сылтаан эмиэ аҕыйаҕа суох кэһии буолбут. Ол курдук, 20 кэһии учуокка турбут, олортон 17 кэһии арыгы содулуттан.

Бу курдук улахан сыыпараалар кэһини хомотоллор. Манныкка туох тиэрдэрий? Сүрүн бириинсипэ – оҕо туох да дьарыга суох буолуута. Оттон хамыыһыйа чилиэттэрэ ити туһунан төрөппүттэртэн ыйытыттарыгар: "Билиҥҥи бириэмэ иитиитэ итинник дуу эбэтэр бэйэбит оҕолорбутутар наһаа сымнаҕастык сыһыаннаһабыт дуу?!" - диэн, хата, бэйэлэрэ эппист кэтэспиттии хамыыһыйа чилиэннэригэр тустаах быһаарыыны биэрбэтилэр. Мунньах түмүгэр хамыыһыйа оҕону төһө кыалларынан сайыҥҥы кэмнэ араас сыныалар, дорообуйаны чэбдигирдэр лаагырдарга ыыта сатыыры сүбэлээтэ.

Оюн ыытыктабыллаах төрөппүттэр, оҕолор, бэйэбит олохпутун бэйэбит эрэ көрүнэр, онгостор кыахтахпыт. Ол-бу араас куһаҕан дьаллыкка ылларбакка, бэрээдэги кэспэккэ, ыраас суобастаахтык сылдьыахха.

Алёна ЕФРЕМОВА.

Сонун

БЭРДЬИГЭСТЭЭХХЭ – ИНБЭЛИИТТЭР СПАРТАКИАДАЛАРЫГАР

Быйылгы XI-с кини уонна илии эҥэр улуустарын инбэлииттэрин спартакиадата Горнай улууһутар буолан ааста. Ыраахтан-чугастан барыта 14 улуустан 15 хамаанда түмсэн, үс күнүнэх күрэхтэһии ыытылынна. Хамаандалар быйыл элбэх ыччаты түмэ тардан, сүрдээх бэлэмнээх кэлбиттэр.

Горнай улууһун дьоно-сэргэтэ, салаатата кэлбит делегациялары истингник көрүстүлэр, хас биирдии кэлбит улууска куратор сыһыарбыттар, кыһалҕабытын барытын өйдөөн, улахан көмө оҥордулар, усулуобуйабытын бэркэ тэрийбиттэр. Айылҕабыт бэрэхсэн биһиги тиийиэхпит иннинэ хас да күн ардаан баран, сылаастык туран биэрдэ, күүһү-уоҕу эбэн, санаабытын көтөрүн сүрдээҕин көмөлөстө. Спартакиада Бэрдьигэстээх нэһилиэгин Культуура уонна сынналаах пааркатыгар урдук тэрэһиинэхтик барда. Нэһилиэк баһылыга Марк Сидорович Карделов бэйэтинэн күн аайы күрэхтэһиибитин көрөн, сэҥээрэн, ыалдьан, сүбэлээн, билсэн сырыыта.

От ыйын 11 күнүгэр спартакиадабыт бастакы күнэ сарсыардаатыгы зарядканан саҕаланна. Бу күн оҕо спортивнай оскуолатыгар оҕунан уонна буулдьанан ыытыы, фольклор түүлгэтигэр сахалыы остуол ойоонуулларыгар хабылыкка уонна хаамыскаҕа күрэхтэһии буолла. Оҕунан ыытыыга Е.Н.Винокурова, А.К. Монастырев кыттаннар, хамаанданан 3-с миэстэ буоллулар. Хабылыкка В.М.Дьячковскай, хаамыскаҕа М.Н.Дьячковская, М.А.Владимирова 2-с миэстэлэри ылан, хамаандаҕа быһаарыылаах очукуолары аҕаллылар. Киэһэтин «Эр бэрдэ» 5 түһүмэхтээх куонкуруска И.И.Гаврильев кыттан, анал ааккатыгар тиистэ.

Иккис күммүт эмиэ зарядканан саҕаланна. Күүгүс 12 чаастан спартакиада үөрүүлээх аһыллыыта буолла. Олохтоох алгысчыт аал уоту оттон, арыылаах алаадьыынан, саламаатынан күндүлээн, алтыс сиэриттуомун толордо. Ол кэнниттэн делегациялар улуустарынан парадтаан киирдилэр, чулуу спортсменнар аттара-суоллара, ситиһиилэрэ аатталла. Республикатаары инбэлииттэр обществоларын председателэ В.П.Никитин, Горнай улууһун Бэрдьигэстээх нэһилиэгин баһылыга М.С.Парфенов, улуус социальнай харалтаҕа начальника М.Г.Константинова эҥэрдэ тылы эттилэр, спорка ситиһиилэри баҕардылар.

Бу күн «Жизнь инвалидов без барьеров» дэтэстэтэ куонкуруһутар 3-с миэстэни ылыыбыт. Спорт биир саамай интэриэһинэй, барыбыт болҕомтобутун тардар көрүнүүлэн волейбол буолла. Илиилэрэ-этахтара малтах дьэҥнэ олорон эрэ волейболга ситиһиилээхтик кытыныбыт. Спартакиадабыт программатыгар эбии биирдиилээн бастыыр иһин маннык көрүнүүлэр: обуоталэрбит ойоонуулларыгар тырыыныкаҕа, ветеран спортсменнар сүүрүүлэриэр, хомоҕой тылларын ойуохайга күрэхтэр буоллулар.

От ыйын 13 күнүгэр саамай быһаарыылаах күрэхтэһиинэн эстафета буолла. Манна хамаандабыт быһыйдара У.П.Максимова, Д.Д.Семенов, Н.Л.Хоютанова, С.Е.Дьячковскай, Т.И.Дьяконова, Н.И.Николаев кими да иннилэригэр түҥэрбэтилэр, бириистэх миэстэҕэ тиистилэр, эрэллээхтик бастаатылар.

Уопсай түмүккэ Горнай улууһун бастакы сүүмэрдэммит хамаандата бастаата, Уус-Алдан 2-с, Нам 3-с, биһиги хамаандабыт бэрт кыраанан хаалан, 4-с буоллубут. Спартакиадаҕа үөрүүлээх сабыллыытын кэнниттэн делегациялар Бэрдьигэстээх устун экскурсияҕа сырыттыбыт.

Бириҥ күрэхтэһэр дьоммутун көрсөн, ирэ-хоро кэпсэтэн, илии-кэлии түсүһэн күрэхтэһэн, Горнай улууһун ураты айылҕатыгар астына сыныаннан, тэрээһиннэн дуоһуйан кэлбиппитигэр улууспут баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйаччытыгар И.П.Уаровка, гимназия суоттарыгар В.И.Макаровка барҕа махталбытын тиэрдэбит.

ДЬААРЫСТААНА.

СИА СОНУННАРА

САХА СИРЭ. Күн бүгүн Саха сиригэр Кини быыбардыыр хамыыһыйанан Ил Түмэн быыбарыгар кыттарга 11 партия бэлиитэннэ. 16 испииһэк киирбиппэ. Оттон сорох политическай холбоһуктар бэрэбиэркэни кыайан аастылар. Ол курдук, "Трудовая партия России" испииһэк биэриммитэ. Партия бэрэстэбилиитэлэрэ сөптөөх документалары хомуйан түҥэрботилэр. Кини быыбардыыр хамыыһыйа боробиэркэтин атын даҕаны партиялар кыайан аһыа суохтарын эмиэ сөп. "Биир ыччат Россия" бэс ыйын 12 күнүгэр бэлиитэммитэ уонна саамай хаһыг испииһэктээх - 129 кандидат. Испииһэги республика Президенэ Егор Борисов саҕалыыр. Бэс ыйын 18 күнүгэр буолбут бэйэтин пресс-конференциятыгар кини дьыала уонна дьон иннигэр эпписэтинэн сүгэрин быһаарен турар. Быыбар сокуонунан хас биирдии уоскуутукан 1 биир мандааттаах уонна территориялардыан биирдэн үскэ диэри испииһэктээхтэр туралларын 35 уокуруккаа барытыгар кандидаттары "Биир ыччат Россия" эрэ туруорда. Атын партиялар оччо кандидаттары кыайан туруорбатылар.

САХА СИРЭ. "Республикаҕа балаҕан ыйын 1 күнүгэр диэри үөрэтэр ангалар порталлара үлэҕэ киириэҕэ. Онно 8 государственнай уонна муниципальнай ангалар киириэхтэрэ. Олор истэриэгэр оҕо саадыгар, оскуолаҕа сурутуу, үөрэнэччи электроннай дневнигэ, биир кылым государственнай экзамен түмүктэрэ курдук дьонго олус наада ангалар баллар", -- диэн иннитиннэрдэ сибэкс министиэрэ Константин Семенов. "Порталы арыйан, биһиги барыы оскуолаларга, оҕо саадтарыгар, анал үөрэх тэриллэлэриэгэр, ону информациялаан толороргo кыах биэрэбит", - диэн министиэр правительство председателэ Галина Данчикова кыттыылаах мунньахха этте. Министиэристибэ билиҥҥи быыбаныыр 76 государственнай уонна 23 муниципальнай ангаҥ оҥорор государственнай уонна муниципальнай регионнаары порталы толорон биэрэн буолар. Билиитин 120 государственнай ангаҥ ситэрэ оҥоруута сылдьар. Порталы сахалыы тылбаастааһын саҕаланна.

САХА СИРЭ. Саха Республикатын Росимуществотын Территориальнай управлениетын "Эффект" ХЭТ иҥэҕэллээх тэриллэтэ Дьокуускайга иэскэ тутуллубут массыыналары атыылыыра аналлаах площадканы аста диэн иннитиннэрэр СР СБСФУ пресс-сулууспата. "Дьокуускайга тутуллубут массыыналары куорат олохтоохторугар тутулуга суох экспертэр сыанналаабыт удамыр сыаналарынан атыылыыр площадка аһыллыыта. Холобур, "УАЗ" массыынаны 40 тыс. солкуобайга, оттон "Субару-Форестеры" 250-нэн атыылаһыахха сөп", - диэн быһаарар СР СБС бас билиини батарар отделын начальника Петр Михалев. Кини бэлиитэбитинэн, массыынаны атыылаһыах иннинэ Росимущество сайтыгар (tu14.rosim.ru) киирэн, онно тутуллубут бас билии вкладкатыгар "Легковые автомобили" категорияны талан, баҕалаах массыынаны көрүөххэ наада. Өскөтүн "Реализатор" пуунтта "Эффект" ХЭТ диэн суруктаах буоллаҕына, тэриллэтэ 44-60-85 нүөмэриэн эрийэн, эн баҕарбыт массыынаҥ баарын-суоҕун ыйытыахаҕыаг.

САХА СИРЭ. Таганрокка ыытылла турар Россия үөрэнэччиларын VI-с сайыҥҥы спартакиадаларын бастакы мэтэллэрин республика эҥэр дзюдоистара аҕаллылар. Кинилэр үс боруонсалаахтар. 40 кг диэри ыйааһынна бастакы мэтэли Россия хас да тоҥуллээх призера, бэйис "Азия оҕолоро" ойоонуулар дзюдоҕа уонна самбоҕа кыайыылаах Алдантан Марьям Есеркеева (тренер Талибиэ Ерасейнов) ылла. Аһаҕастык эстэххэ, москвичкалыын финалҕа тахсар хаппыһыыта Марьямы бэлэйдылар. Өссө икки боруонса мэтэли 44 кг диэри ыйааһынна Өлүөхүмэттэн Кристина Бояркина (тренер Валерий Герасимов) уонна "Азия оҕолорун" боруонса призера Дьокуускайтан Валерий Токуюк 46 кг дылы ыйааһынна (тренердэрэ А.А. Ковтун, Дамдин Гомбодорж) ылыллар.

САХА СИРЭ. "Востокнефтепровод" ХЭТ контейнернай блочнай хачайдыыр станцияны "Талакаан" нефтэх-газтаах сиргэ үлэҕэ киллэрдэ диэн "Востокнефтепровод" пресс-сулууспатыттан иннитиннэрдилэр. "Холбоһуктаах боробиэркэлээн көрүү ыытыллан бүппэ уонна саҥа МН ВСТО объекта низбиэн толорулунна - НПС-10 "Талакан" блочнай насоснай контейнернай станцияҕа. Б пиэби хачайдыыр станция төһө да кыра кэмэйдээх буоллар "Востокнефтепровод" биир саамай саҥнаас эрэллэх станцията буолар", - диэн иннитиннэриэ этиллэр. Саҥа объект НПС-10 "Талакан" площадкатыгар трасса 1092-с километрыгар турар.

БООТУРУУСКАЙ УЛУУС. БОЛУГУРДАР

Болугур нэһилиэгин тэриллиитин историята

Торуппут -уучут туһунан быыр-быыргыттан саҕаланан сэһэргэтэллэр, Боотуруускай диэн тыл 1520-1560 сылларыгаллаах, Болугур диэн тыл 1550-1620 сылларыгаллаах үөскэн олорбут Болугур-Бухчаатчан тутулуктаах. Дьиҥнээх, Боотур Уус уҥуордарын ыраахха диэри саҕаламмыт биһиги болугурдар буолабыт.

Ол курдук, Боотур Уус 1520-1560, Болугур Бухчаат 1550-1620, Боло Куулгаҕын 1580-1630, тоҕус уоллаах Омоллоон 1600-1680, Сэҥэн Быркыынна, Тумарча 1660-1730, эмиэ тоҕус уоллаах Омуоруйа 1692-1770 сылларыгаллаах олорон аастыстар. Омоллоон уоллаттарын саҥа нэһиликтэр тэриллибит курдуктар. Сэҥэн Быркыынна биллиҥни Одьулуун уонна Болугур нэһилиэктэрин бас билбит. (1-кы Болугур). Сүпсүк Уол Хатылыны уонна Амматтан сүпсүк 2-е Болугуру чаастаммыт. Кутда Мэҥэри (Омоллоон уола) Кутда нэһилиэгин.

Сэҥэн Болугур диэн аат Омоллоон тоҕоотут уола Сэҥэн Быркыынаттан саҕаламмыт. Омоллоон (1600-1680) мааны уолугар Сэҥэн Быркыынаҕа Одьулуун сирин уонна Амма өрүс сүнньүн биэрбит. Сүпсүк убайыттан Сэҥэн Быркыынаттан Амма эҥэртэн сорох сирдэри көрдөөн ыыбыт. Омоллоон биир уола -Кутда бэрт кырдьык сири алгыыллыран сөп буолбут. Тумарча диэн аатты Михаил Андреевич Константинов-Тумарча диэн арааһаннаҕына сыалыбыт, Болугур нэһилиэк. Дьокуускайга "Холбоско " уулаан олорон, Аҕа дойду сэриттигэр ыытыллан баран, Сталинград сэриттигэр өлбүт.

Саха сирин уобаластаары быраабылаанньата 1911 сыл сэтинньи 12 күннээх уураахтаанан Боотуруускай улуустан арааран, Амма улууһун уонна бу дьыл ахсыллыы 18 күннээх уураахтаанан Таатта улууһун тэриллэбит. 1912 сылгаллаах Болугур нэһилиэк Аммаатаары эҥэрэ Сүпсүк Болугур уонна Кутда Одьулуунтан арахсыбыттар. Бу нэһилиэк ол кэмнэ Амма оройуонугар 1-кы, 2-е Болугур Кутда нэһилиэгинэн холбоспуттар. 1930 с. Сэҥэн Болугур, Сүпсүк Болугур уонна Кутда холбоһон, 1-кы Болугур диэн аатты ылбыт.

1930 (дьиҥнээн 32 сыллан) диэри Амма нэһилиэгэ диэн аатталлан Чурапчы оройуонугар холбоспут. Маҥнайгы торут аата Болугур 1963 сылгаллаах тоноҕоруллар.

Болугурга маҥнайгы ревком председателиэнэ Тэрэнтий Иванович Адамов талыллыыбыта.

1932 сылга диэри олохтоох ревкомнар, кыһыл бартыһааннар быыбар ыытан, 1-кы Болугурга Х. И. Егоровы, Кутдаҕа Н.О.Босиковы нэһилиэк бэрэсэдиэтэлиэнэ талбыттар. 1932 сылгаллаах Чурапчы оройуонугар киирэн, Болугур нэһилиэгэ сөкүүн быһыытынан барыы быыбардаан, Гаврил Саввич Николаевы талбыттар. Салгыы С.Ф.Абрамов, В.М.Ядрихинскай ода. талыллан үлэлэ-биттэр.

Болугур нэһилиэгин сайдыытын кэрдиис кэмнэрэ

–1928 сыллаан "Сайдыы" диэн оператив - коллективнай хаһаайыстыба тэриллэр. Салгыы 3-тэр, артыаллар, колхуостар, хотуор үөскэн иҥэр.

-1931 с. Кыстык Кутдаҕа Жирар дьиэлэриттэн оскуола аһыллыбыт. Учуутал — М.Д.Фомин.

–1932 с. күүһүн Мыҥдаҕайыгар начаальнай оскуола саҥа дьиэтэ тутуллан бүтэр. Оскуола дьиэтэ-эхтик үлэлэхэн барар. Сэбиэдиссэй — Матвей Дмитриевич Фомин.

–1932 с. колхуостарга, оскуолаҕа маҥнайгы комсомольскай тэриллэ үөскүүр. Маҥнайгы комсомолдаахтар Михаил Трофимович Лыткин, Константин Терентьевич Аржаков, Гаврил Егорович Дьячковскай ода. буолаллар.

–1933 с. маҥнайгы медпуун аһыллар. Сэбиэдиссэйинэн фельдшер Алексей Дмитриевич Морохин.

–1936-37 сс. толорута суох орто оскуола (7-с кылаас) аһыллар. 1937-39 сс. начаальнай оскуола дьиэтигэр салгыы тутан кэнэтэллэр.

–1939 с. бастакы аҕаар балаҕан үлэлиир. Сэбиэдиссэй — Иван Михайлович Павлов.

–1940 сылтан кэнэн, туспа хостоноо, үлэҕэ сэбиэдиссэйинэн Петр Егорович Попов анаан.

–1940 с. бас ыйыгар "Диктатор" пароход, капитана Филипп Петрович Хорошев - колин Саха АССР Верховнай Советын депутата, биир бастакылаах таҥаҕастаах тахсыбыт. Мыҥдаҕайы анныгар тохтообут.

–1942 с. бастакы санитарнай АН-2 самолет Батаа кытылыгар түспүтэ.

–1942 с. партийнай тэриллэ тэриллибитэ.

1943 с. Сулдачыттан араадьыйа, телетүөн линиилэрэ тардылыыбыттара. Нэһилиэккэ биирдии телетүөн, араадьыйа үлэҕэ киирбитэ.

–1944 с. Мыҥдаҕайыгар детдом аһыллыыбыта. Директор — Иван Иннокентьевич Захаров.

–1946 с. почтовай сибээс олохтоноор, начальник — Петр Парфенович Андреев.

–1947 с. бастакы врачебнай участок үлэҕэ киирбитэ. Быраастар Рыбниковтар, Анна Ильинична Бутылина.

–1948 с. атырдьах ыйын 5 күнүгэр Р.И.Константиновка Социалистическай Үлэ Геройун аата эҥэриллибитэ.

–1949 с. ветеринарнай участок тэриллэр.

–1953 с. участковай балыыһа аһыллар. Быраас — Дмитрий Титович Брыскаев.

–1953 с. нэһилиэккэ колхуос тэриллибитэ 25 сылынан улахан ыһыах ыытыллыыбыта.

–1954 с. электростанция тутуллубута. Дэриэбинэҕэ электроуоту биэрии саҕаламмыта. Электромонтер — М.М.Дьячковский, дизелист — Н.Г.Христофоров.

–1955 с. радиоузел үлэлиир. Радист — Иван Николаевич Босиков.

–1957 с. детсанаторий үлэҕэ киирэр. Сэбиэдиссэй — Фаина Ивановна Чирикова.

–1958 с. оҥуруот хаһаайыстыбата олохтоммута. Кылаабынай агроном — Е.С.Николаев.

–1959 с. детсад аһыллыыбыта. 1971 с. деткомбинатка кубулуйбута. Сэбиэдиссэйдэр — Зинаида Максимова, Николай Митрофанович Камшеев.

–1959 с. 250 миэстэлээх типовой культуура дьиэтэ тутуллан бүтүүтэ Сэбиэдиссэй -Егор Семенович Дьячковский.

–1967 с. бакаарыҥ үлэлэбитэ.

–1966-69 сс. орто оскуола аһыллыыбыта. Директор — Дмитрий Павлович Чечебутов.

–1971 с. Адаам алаһыгар 1000-х таас хотон бастакы корпуһа үлэҕэ киирбитэ.

–1974 с. борохуот табаарын ыскыылаата Кутдаҕа көспүтэ. Ыскыылаттар тутуулара саҕаламмыта. Ыскыылаат сэбиэдиссэйэ - Иван Тимофеевич Константинов. Навигация саҕаланар.

–1976 с. Мыҥдаҕайыгар табаарыгай маҕаһын тутуллубута.

–1977 с. бастакы телевизорынан биэрии көстүбүтэ.

–1992 с. бастакы таас тутуу - детсад үлэҕэ киирбита.

–2002 с. 150 миэстэлээх Сыҥыалаг киниэ тутуллан үлэҕэ киирбитэ.

–2009 с. саҥа библиотека дьиэтэ тутуллан үлэҕэ киирэр. Библиотекарь — Татьяна Ивановна Егорова.

–2013 с."Билайн" суотабай сибээс киирэр.

Бастакы сэбиэт бэрэсэдэтэллэрэ:

1. Егоров Христофор Иванович - 1926-30 сс.
2. Ядрихинскай Василий Михайлович - 1930 с.
3. Абрамов Сергей Федорович - 1930-31 сс.
4. Николаев Гаврил Саввич - 1931-33 сс. Маҥнайгы быыбарынай
5. Сергеев Гаврил Петрович - 1933-35 сс.

Ода. диэн салайан кэлбиттэрэ Абрамов Егор Константинович бүтэһик сэбиэт бэрэсэдэтэлин үлэтин толорбута.

Нэһилиэк баһылыктара: Егор Егорович Аммосов, Николай Григорьевич Михайлов, Михаил Гавриловичч Кожуров, Николай Ильич Петров, Михаил Михайлович Петров, билиҥни баһылыкпыт Илья Иванович Николаев.

Нэһилиэкпит бууруҥ, бууллыа сылларыгар

Улуу Октябрьскай революция ханна баҕарар буоларын курдук, саха дьоҥун үтүө үйэлэрэ тутуһан кэлбит олохторун укулаатын тосту уларытар сыллара биһиги нэһилиэктиэгэр эмиэ уучуумутук аастатахтара.

Чурапчыга олорбут политсыыльскайдара кытта эйбэхтэ булкуспут, кинигэ уларсан аахпыт Михаил Афанасьевич Дьячковскай диэн киһи иннинэ өгүтүөр олох уларыйыахтааҕын, улахан сайдыы буолуохтааҕын туһунан үгүһү кэпсиир эбит. Дьон итэҕэйбэтэ үһү. Ол эрэн кини эппит күннэрдэ тиийэн кэлбитэ, чуумпу олох атыйахтаах уулуу айыаммыта.

1920 сылгаллаах Мыҥдаҕайыттан чугас сытар Сулдачыыта бастакы коммунистическай партийнай ячейка тэриллибитэ. Былааһы ревкомнар ылбыттара. Коммунистическай ячейкаҕа болугурдартан маҥнайгыннан Н.О.Босиков, Ф.Ф.Дьыдаев, С.И.Диодоров, И. Г. Васильев чилиэннэрэ киирбиттэрэ. Амма улууһун волостаары ревкомун бэрэсэдэтэлэ, 1-кы Болугур киһитэ М.А.Дьячковскай-Тыытыйбах, И.И.Константинов - Дэлэгэт Уйбаан, Сулдачыттан И.П.Михайлов - Харачаас бастакы ревкомнары, коммуналары тэрийиигэ күүскэ турумуттара.

Ити сыл О.П. Трофимов комсомол ячейкатын тэрийбит. Мыҥдаҕайылартан биллэриннэн 30-са киһи сэриигэ ыытыллар диэки буолбута. Олортон 22-тэ өлбүтэ. 18-ҥа олуулуу мүлчү туппутэ. Олортон О.Н.Босиков сэрии кэнниттэн Чурапчыга буолбут 10 улуус Мунньаҕын кыттыылаах, О.П.Трофимов партия обкомун аппаратын үлэһитэ. М.А. Дьячковскай-Тыытыйбах 1939 сылгаллаахха Дьокуускайга народнай судьуйа, бальыргга тубоһан репрессиламмыта. Хаайыыга өлбүтэ, кэлин аата кырдьыгын булбута.

Ити курдук гражданскай сэриигэ болугурдаргэ улахан хоромньуну оҥорбута. Сорохтор өлбүт дьон: И.Г.Аверинскай, Терентий Адамов, Илья Васильев (Махайылла уола), Михаил, Тарас, Тимофей, Яков Иннокентьевич Диодоровтар, Ф.Ф.Дьыдаев (Тэгэл уола), Л.И.Платонов, Тимофей Максимов (Аллака), Е.Т. Максимов, Е.И.Константинов, Василий, Иван Кириллович Яковлевтар.

Гражданскай сэриигэ бүтэн, саҥа былаас үүммүтэ. Коммуналары, артыаллары тэрийии, холбоһуктааһын саҕаламмыта.

Нэһилиэк колхуостарын үлэтэ-хамнаҕа сайдыыта

НЭП сылларыгар 1928 с. нэһилиэккэ сэбиэт быыбардаммыта. Х.И.Егоров-Оҥуйар талыллыыбыта, солбуйаар бэрэсэдэтэллиэн Н.О. Босиков анаммыта. Чилиэннэрин Д.Г.Аверинскай талыллыыбыта.

Нэһилиэккэ аан маҥнайгыннан соҕуруу диэки олороччулар мустан, "Сайдыы" диэн кооператив тэрийбиттэр (1928 с.) 32 хаһаайыстыба холбоспут. Салайааччыннан Афанасий Артомонович Павлов буолбут. 1920-40 сылларга маҥнык колхуостар тэриллэн үлэлэбиттэрэ: "Сайдыы", "Кыһыл уот"- "Кестекүүнэ", "Саҥа ситиҥэ"- "Халыйаат", "Кыһыл кымпыла"- "Ыллыаа ыллыга", "Дьаданы наара"-"Чапаев", "Ардьакыан бөлөҕө"-"Тиэхэн тэриттэтэ", "Димитров".

"Фрунзе", "Тельман", "Халыйаат" артыаллар 71 ыал буолтар. Ленин, Эрилик Эристиин аатынан колхуостары 12 сыл тухары салайан олорбут бэрэсэдэтэл Егор Семенович Николаев биһиэхэ үгүһү комолеспут. Ол курдук, Кутдаҕа 2 механизированнай хотон тутуллубут, фермаҕа сайылык дьиэтэ, Адаам алаһыгар 1000-х хотон, 1964 сылтан ходуһа оҥоруута саҕаламмыта.1951 сылгаллаахха 5 колхуос холбоһон, бөдөҥ "Ленин" колхуос тэриллэр.

1983-1992 улахан сайдыы сылларыгар "Мыҥдаҕайы" совхуос үлэлэн-хамсаан кэлбитэ. Дириэктэр — В.П.Чичепанов, партком секиретээрэ И.И.Яковлев этиллэр.

Аҕа дойду Улуу сэриитигэр

"Болугур Бухчаат буойун сиэнэрэ" хорсунчук Иҥэ дойдуларын көмүскээбиттэрэ. Мыҥдаҕайылар дойду бары кэнниттэриттэн тиийтэлэн, уот сэриигэ кыргыстыттара, үлэ фронтуар, тылга остуоруйа утары охсуспуттара. Нэһилиэктэн барыта 126 киһи байыаннай комиссариатынан ыытыллан барбыта.

Киниилэртэн 103 киһи остуоруйа кытары күөн көрөөн охсуһуурга кыттыыстыбыттара. 1943 с. бас ыйыгар 23 киһи үлэ фронтуар оборонай суолталаах үлэлэргэ, собуоттарга, ат үүрүүтүгэр, ыраас тутуулларга аҕаан барбыттара. Кыгырылыыбыттартан 48 буойун дойдуларыгар эргиллибэтэхтэрэ. Эргиллибит 55 киһиттэн хас да киһи фронтта ыарыы эмсэҕэлэҥнээннэрэ өлбүттэрэ.

Сэриигэ кыттыбыт 103 киһини ырытан көрдөххө:

Учуутала–14: Петр Семенович, Егор Никонович Соловьевтар, В.Н.Монастырев, М.Д.Миронов, А.Ф.Федоров, С.П.Данилов, А.К.Кулачкин, Т.А.Ноев, Г.М. Неофитов, М.Р.Сысолятин ода.

Партизаннаах - 1: Кожуров А.Г.

Комсомолдаах - 6

Кыһыл бартыһаан–1: Кожуров А.Г.

СНБО-ну бүтэрбит–4: И.С. Григорьев, П.Д. Дьячковскай, А.Г. Кожуров, Я.И. Харитонов.

Офицера–3: А.А. Абрамов, Н.С. Петров, Я.И. Харитонов.

Сержанта-6.

Орденнаах-13.

Бойобуой мэтээллэр - 13.

Берлини ылсыыбыттар: С.Ф. Абрамов, Г.С.Гермогенов, П.И.Диодоров, И.Т. Константинов, И.А.Павлов, Н.В.Фомин.

Сэрии кэмнэр Мыҥдаҕайыгар летдом арыллан сэриэ тулаахтарын киһи-хара оҥорбуттара: В.М.Кладонин – Социалистическай Үлэ Героя, А.П.Мухалов — РСФСР народнай художуоннуута, Н.С.Пермяков — РСФСР үтүөлээх зоотехника, Д.Н.Миронов — Саха Республикатын конституционнай суутун бэрэссэдэтэлэ, И.Е.Максимов - атомщик-учуонай, В.И.Николаева —Саха АССР Верховнай Советын 8-с ыҥырыыга депутата.

Республикаҕа биллэр, киэн туттар дьоммут

Роман Иннокентьевич Константинов.

Мыҥдаҕайы Саппаас Отугар төрөөбүтэ. 1931 сылтан Кестекүүнэн бөлөҕөр артыал чилиэнэ. 1933 с бу колхуоска сылдьыыттыыр. 1945-1946 сс. кулун төрүөҕүн 95% тыыннаахтыы ылаттаан, 1947-48 сс. колхуос 55 биэтиттэн 55 кулуну ылан, этэҥэ нитэн, 1948 с. Социалистическай Үлэ Геройун үрдүк аатын сүкпүтэ. Ленин орденынан, "Кыһыл көмүс сулус" бэлиэнэн наҕараадаламмыта. Киэн үтүө аата нэһилиэкпит олорор үгүс өнгөлөох. 1948 сылгаллаахха Верховнай сэбиэт депутата буолан, дойдутун туһугар эйбэҕэ туруорсубута. Оччолорго транспорт кырыымчык комитэр "ГАЗ - 51" массыынаны аҕалтарар. 1968 с. оскуола эргэрбитигэр туруорсан, саҥа оскуола дьиэтин туттарары сэтиһэр. Саҥа таас детсад дьиэлиэр. Колин төрөөбүтэ 110 сылыгар нэһилиэккэ саҥа автобус кэлэр. 1958 с. Саха АССР Үрдүк Сэбиэтин депутата, Чурапчы оройуонун, Болугур нэһилиэгин Бочуоттаах олохтоох.

Николай Иннокентьевич Протодьяконов.

1937с. Хаадар Уорҕатыгар төрөөбүтэ. Дьокуускайдаары педучилищены үөрэнэн бүтэрбитэ. Чакыр, Одьулуун оскуолаларыгар учууталлаабыта. Болугурдааҕы Культуура киниигэр дириэктэринэн үлэлэбитэ. Амма орто оскуолатыгар улаханнык сылдьан, экологии бонгуруоһунан дьарыктаммыта: "Мыҥдаҕайы кытыла", "Мыҥдаҕайы –эйэ киэн туттуу" программалар автордара. "Саха Азия" фонд стипендиата, Филлиппинэҕэ норуоттар икки арыллаларыгаары конференция кыттыылаах, СР үөрэҕириитин туйгуна, ССРС культууратын туйгуна, биллиилээх эколог, новатор-учуутал.

Егор Семенович Дьячковскай.

Одьулуунга төрөөбүтэ. 1947 с. культуура эйгэтигэр үлэтин саҕалаабыта. Болугур нэһилиэгэр культурка, нэһилиэккэ сэбиэт бэрэсэдэтэлиэн, партком секиретээриэн, "Ленин" совхуос учаастагар управляющайынан үлэлэбитэ. 32 сыл нэһилиэк сэбиэтин депутата. Бэчэт - комсомольскай тэриллэ өр сылларын наставника. 1963 с. Саха АССР культуратын үтүөлээх үлэһитэ. Нэһилиэк Бочуоттаах олохтоох. Мыҥдаҕайыгаары Сыҥыалаг киниэ кини аатын сүгэр.

Салгыта бөлүөннэнэ.

Ахтан - санаан

КИЭН ТУТТАР КИЊИБИТ

Биһиги киэн туттар, холобур оногостор киһибит, улуус бастакы суоппар дьахтара Посельская Ольга Петровна. Кини 1918с. от ыйын 4 күнүгэр Мэлдьэхси нэһилиэгэр Петр Сидорович уонна Евдокия Федоровна Посельскайдарга, алта оҕолоох дьаданы ыалга бэйис оҕонон төрөөбүтэ. Күнүүл оскуолаттан бүтэрэн, Дьокуускайга тыа хаһаайыстыбатын техникумугар зоотехник идэтигэр үөрэнэ киирэр. Ол сылыттаҕына олох-дьаһах саҥарыйыыта саҕаланан сэрии буолар. Ольга үөрэҕин хаалларан, дойдутугар тахсан колхуоска үлэлиир. Онно механизатор ҥдэтин баһылаан, сэриигэ барбыт эр дьону солбуйар. Ону хаһыатынан, араадыйанан истэннэр, ыгырыы бөҕө кэлбитэ. Ол ыгырыыны ылынан, Дьокуускайдааҕы механизация оскуолатыгар үс ыйдаах суоппардар куурустарын бүтэрэр уонна Чурапчыға үлэлии тахсар.

1941 с. МТС-ка стажировкатын бара сылыттаҕына 1,5 тонна уйустаах массыынаны биэрбиттэрэ. 23 саастаах эдэр киһи, хара маҥнайгыттан Аллараа Бэстээхтэн буочукалаах уматыгы массыынатын кэлин өттүнэн икки үһүн хаттаһыны туруоран, икки центнердээх буочукалары соҕотоҕун тиэйэрэ. Тэрилтэтигэр каллэҥнэ кемелөһөн суокэһэллэрэ. Кини үлэтигэр хонууга үлэлии сылдьар тиэхникалэри көрүүчэйиннэн хааччыйны, көрүү-истии киирэрэ. Массыынната алдьаппарына үксүн бэйэтэ оногосторо. Механизаторлар барыы кыһыын гаражка мустан үлэлиилэрэ. Үлэ чаһын кытаанахтык тутуһаллара.

1942с. Ольга Петровна Одьулуунтан төрүттээх Старостин Прокопий Прокопьевичтыын холбоһон ыал буолан, уоллаах кыыс оҕоломмуттара. Прокопий 1932 сылтан тыраахтарыыс. Чурапчы улууһун бастакы механизатордарыттан биирдэстэрэ. Кинилэр улууска МТС тэриллиэ диэн маҥнайгы күннэриттэн үлэлэрин саҕалаабыттара. Дьокуускайга киирэн, тыраахтарга механизаторлар куурустарын бастакы ыытыыланан бүтэрэн, тыраахтарчай механизация участковайынан уонна өрөмүөннүүр мастарыскыай сэбиэдиссэйинэн аныгыскынан үлэлиир. Күнүһүн үлэлиир, киэһэтин тыраахтарыыстар куурустарыгар үөрэтэччи буолар. Ыарыһах буолан, эрдэ 33 эрэ саастаах 1948 с. ыалдьан өлөр.

Ольга Петровна 1944 с. суоппардаан уурайбыта, 1952 сылтан тэрилтэтигэр МТС-ка инженер-нормировщигынан үлэлэбитэ. Новосибирскай куоракка үөрэнэн квалификациятын үрдэтиммитэ. 1978 сылларахха ыалдьан үлэтиттэн уурайбыта. Кини тыыл, үлэ ветерана. Аҕа дойду сэриитин кэмигэр килбиэннээх үлэтин иһин мэтээлэх, «Үлэ туйуна» бөлүөлэх, "В.И.Ленин 100 сааһа" туолуутугар үбүлүөйүгэй мэтээллэх. Маны таһынан быйыл кини оногобут үтүктүн сыаналаан, "Улуус Бочуоттаах олохтоох" аатын инэрбиттэрэ.

Кыыһа Евдокия учуутал үөрэхтээх, педагогическай үлэ ветерана. Уола аҕатын туйаҕын хатаран механизатор. Иннокентий Прокопьевич 16 сааһыттан тиэхникэҕэ сыстьыта. 41 сыл устата тыраахтар уруулуттан түспэтэҕэ. Уус-Майанан, Уус-Алданыынан, Таатталаан, Мэҥэҥэн үрдүктэр ыарҕаларын, дуҕуларын солуура, ыраастыыра. Нуоталаҕа, Хат үрдүгэ тутуу маһын бөлөмнэспитэ. Бэйэ ыйдаах үлэлэбитэ. 60 сааһыгар үлэлэбит эрдэҕэ тиллэн, «Бастыҥ механизатор», «Идэтигэр бастыҥ» диэн бочуоттаах аатталры ылбыта. Быйыл Старостиннар үлэһит династиялларыгар ураты долгуттуулаах сыл. Ол курдук, улууска МТС тэриллибитэ 80 сылга буоллар. Бу тэрилтэҕэ үлэлээбит Старостиннар дьиэ кэргэттэрэ ыстаастара 84 сыл буолбут.

Ольга Петровна оҕолорун иитэн, сүҥүөхтэриэгэр туруоран ыал оногортообута. 7 сиэн, 17 хос сиэн тапталлаах эбэлэ. Биир сиэнэ Прокопий Иннокентьевич Старостин улууска ветеринарнай управление начальника. Аҕыйах хонуктаах Дириҥ орто оскуолатыгар «Мин нэһилиэгим – мин киэн туттуум» диэн Хоптоҕор нэһилиэгин 100 сылын туолуутугар анаммах научнай-практическай конференция буоллаа. Онно «Нэһилиэк киэн туттар дьоно» диэн салааҕа төрдүс кылаас үөрэнээчитэ Динара Луковцева «Чурапчыттан бастакы суоппар дьахтар – мин эдьиийим» дакылаатынан кытта сэҥээрийиэ ылан турардаах.

Сэриигэ кытыгыт, тылыа үлэлээбит колуонэ дьону үйэтитиигэ эйбэхтик кыһаммыта, үлэлэбита Ольга Петровна маннык ахтан ылара: «Аймах-билэ дьонум, биирдэ оонньоон улаатыыт доҕотторум кэриэстэрин үйэтитиэри, Малдьэхси нэһилиэгэр обелиск-пааматыннык туруортарбыттым. Үлэлэбит МТС-тарым бу обелиска тимириэн көмөлөһөн, сыбаарҕалаан оногорон биэрбиттэрэ. Буойуттарбытын сэриигэ атаарбыт сирбитигэр Аччыгый алаас бөһүөлэгэр өйдөбүнньүгү туруорбуппут. Төрөөбүтүөскэбит Мэлдьэхсититтэн эргиллибиттэн барбыт хас биир саллаат аатын обелискатыгар үйэтиттибит». Уҥун Баска сайыныстарыгар «Эбэлэргэ, ийэлэргэ» анаммах пааматыннык туруорбута.

Ольга Петровна киһи быыһыытынан үтүөкэн майгылаах, амарах санаалаах. Оҕолорутар, сиэттэриэгэр, аймахтарыгар сүбэ-ама, тирох буолар баай дуоһаалаах. Комоҕо, сүбэҕэ-амаҕа наадыйыыкка кини маҥнайгыттан баар буолааччы. Олох ыарахаттарыттан чаҕыйбат, күүстээх санаалаах, үчүгэйгэ эрэллээх, олохтоох тарбыйыылаах буоларга киэтиттэн үөрэнэрбит. Төрөөбүт нэһилиэгин, улууһун дьиҥнээх патриота буолар. Бэйэтин колуонтин олоҕун-дьаһаҕын, үлэтин-хамнаһын туһунан эйбэҕи билэр, ол билбитин оскуолаҕа кылаас чаастарыгар, аймах түмсүүлэргэ кэпсиир, санаатын үллэстэр, сүбэ-ама биэрэр киһибит этэ. Биһиги бары таптыыр, убаастыыр, сүгүрүйэр киһибит Ольга Петровна олоҕо биһиэхэ, кинини билэр дьоҥҥо, үлэрхамнаска, олохтоох сыһыанна холобур буолар.

Татьяна Константиновна ДАЛБЛЕВА,
педагогическай үлэ ветерана.
Хоптоҕо.

Понедельник, 22 июля	Вторник, 23 июля	Среда, 24 июля	Четверг, 25 июля	Пятница, 26 июля	Суббота, 27 июля	Воскресенье, 28 июля
07:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 08:00 "Якутия" информационная программа 08:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 11:00 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 11:15 "Ыһыат республикатааҕы ыллыка" ("Кэтр" ТВ) 6+ 12:00 Мультики из детства 0+ 12:15 "Кунсөөн" Айны оҕото 0+ 13:30 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 16:45 Мультики из детства 0+ 17:00 "К 50-летию Якутского ТВ" 17:30 "Текин" 6+ 18:00 "Саха сирэ" информационнай биэрии 18:15 "Культура спартакиадата" ("Панорама" ТВ) 6+ 18:30 "Незадушко" 6+ 18:45 "Кунсөөн" Айны оҕото 0+ 19:00 "Якутия" информационная программа 19:15 "Открытая партия" 12+ 20:00 "Хонус абылаата, олонхо тойута" ("Майа" ТВ) 6+ 20:30 "Саха сирэ" информационнай биэрии 21:00 "Ыаллыылар" 5 серия 12+ 21:30 "Чурапчыта Маҥнайгы оонньуулара" 6+ 22:15 "Якутия" информационная программа 22:30 "Трезвый здоровый образ жизни" 12+ 23:00 "Незнакомка из Уайлдфелд-холла" художественный сериал 1 серия 14+ 00:00 "Саха сирэ" информационнай биэрии 00:30 "Сахалыы юмнаах көрүүлэр": Наахара 16+ 02:00 "Якутия" информационная программа 02:15 "Дикая поездка сержанта Цыбули" художественный фильм 14+ 03:35 "Крейк" художественный фильм 16+ 05:00 "Время любить" художественный сериал 16+	07:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 08:00 "Якутия" информационная программа 08:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 09:00 "Евромакс" документальный фильм 12+ 09:30 "Конец света" 1 серия документальный фильм 16+ 10:15 "Порядок действий" документальный фильм 16+ 10:45 Мультики из детства 0+ 11:00 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 11:15 "С любовью к Сахару" (ТВ "Мома") 6+ 11:45 "Историяны кырдьыгаастык тиэрдэр аналлаах" ("Амма" ТВ) 6+ 12:15 "Кунсөөн" Коро биитэ 0+ 12:30 "Незнакомка из Уайлдфелд-холла" художественный сериал 2 серия 14+ 15:00 "Борис Токарев. Тайна двух капитанов" документальный фильм 16+ 15:45 "Любовь на острие ножа" художественный сериал 16+ 16:45 Мультики из детства 0+ 17:00 "Бэрааҥ чэгиэн аймахтарбыт" ("Бороҕон" ТВ) 6+ 17:30 "Полярная звезда" 0+ 18:00 "Саха сирэ" информационнай биэрии 18:15 "Элбэх уҥ, эмис эт дьайбын тутуулар" ("Бороҕон" ТВ) 6+ 18:45 "Кунсөөн" Коро биитэ 0+ 19:00 "Якутия" информационная программа 19:15 "Саҥалар" 12+ 20:00 "Год охраны окружающей среды" 6+ 20:15 "Эрлиитэ" 12+ 20:30 "Саха сирэ" информационнай биэрии 21:00 "Ыаллыылар" 6 серия 12+ 21:30 "Подробности" 12+ 22:00 Музыкальные клипы 22:15 "Якутия" информационная программа 22:30 "Иван Черов 75 сылыгар" 1	07:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 08:00 "Якутия" информационная программа 08:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 09:00 "Евромакс" документальный фильм 12+ 09:30 "Конец света" 2 серия документальный фильм 16+ 10:15 "Жизнь без работы" документальный фильм 16+ 11:00 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 11:15 "Полярная звезда" телевизионный конкурс 0+ 12:00 "Туундара: тутуран толкуйдар" 12+ 12:30 "Незнакомка из Уайлдфелд-холла" художественный сериал 3 серия 14+ 13:30 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 14:00 "Адыгэтаны любви" художественный сериал 14+ 15:00 "Генерал Младич. Неуловимый мститель" документальный фильм 16+ 15:45 "Любовь на острие ножа" художественный сериал 16+ 16:45 Мультики из детства 0+ 17:00 "К 50-летию Якутского ТВ" 6+ 17:30 "Люди ухоҕоннуоҕаана" 6+ 18:00 "Саха сирэ" информационнай биэрии 18:15 "Дөлүйбүрүн ыыт" ("Бордуонус" ТВ) 6+ 18:30 "Семейные ценности" (ТВ "Ленск") 6+ 19:00 "Якутия" информационная программа 19:30 "Тыа сирэ" анаммах эфир 6+ 20:30 "Саха сирэ-Якутия" информационнай биэрии 21:00 "Ыаллыылар" 7 серия 12+ 21:30 "Один из нас" 12+ 22:15 "Якутия" информационная программа 22:30 "Спроси юриста" 12+	07:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 08:00 "Якутия" информационная программа 09:00 "Открытая партия" 12+ 09:45 "Дикая природа в неожиданных местах" документальный фильм 12+ 10:45 Мультики из детства 0+ 11:00 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 11:15 "Уруйдан, улуу Олонхо, Маҥнайгы дойдутуттар" ("Майа" ТВ) 6+ 12:00 "В фокусе" Бакалдин (ТВ "Алдан") 6+ 12:15 "Кунсөөн" 0+ 12:30 "Дениз и Бустер" 13 серия 13:30 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 14:00 "Адыгэтаны любви" художественный сериал 14+ 15:00 "Горбачев. История любви" документальный фильм 16+ 15:45 "Любовь на острие ножа" художественный сериал 16+ 16:45 Мультики из детства 0+ 17:00 "Индийские сказки" 6+ 17:30 "Полярная звезда" 0+ 18:00 "Саха сирэ" информационнай биэрии 18:15 "Самобытная культура эвенков" (ТВ "Жиганск") 6+ 18:30 "Экология тиэргэтэн сардаалар" ("Хотун Бүлүү" ТВ) 18:45 "Кунсөөн" 0+ 19:00 "Якутия" информационная программа 19:15 "ТВ фондыытан": "Ордоо бараабыттар" спектакль 12+ 20:15 Музыкальные клипы 20:30 "Саха сирэ" информационнай биэрии 21:00 "Ыаллыылар" 8 серия 12+ 21:30 "Ийитин куоргэй ырыатын" ("Хотун Бүлүү" ТВ) 6+ 22:00 Музыкальные клипы 22:15 "Якутия" информационная программа 22:30 "Саха календаара" ("Ханалас" ТВ) 6+	07:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 08:00 "Якутия" информационная программа 08:10 "Саха кун-Новый день" 6+ 09:00 "Евромакс" документальный фильм 12+ 09:30 "Подробности" 12+ 10:00 "Год охраны окружающей среды" 6+ 10:15 "Саҥалар" анаммах эфир 11:00 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 11:15 "Саҥалыы сирэ бараммат" концерт 6+ 12:00 "Карусель фантазии" (ТВ "Спектр") 6+ 12:30 "Дениз и Бустер" 14 серия 13:30 "Саха сирэ-Якутия" информационная программа 14:00 "Адыгэтаны любви" художественный сериал 14+ 15:00 "Доказательство вины. Битцевский альфонс" документальный фильм 16+ 15:45 "Бен Ладен. Убить невинную" документальный фильм 16:30 "Агентство-2" художественный сериал 14+ 17:00 "Уголок России" 6+ 17:30 "К 50-летию Якутского ТВ" 6+ 18:00 "Саха сирэ" информационнай биэрии 18:15 "Кемис дорообо тутуллэтэгэр" ("Маарыкчаан" ТВ) 6+ 18:30 "Культура спартакиадата" ("Панорама" ТВ) 6+ 18:45 Музыкальные клипы 19:00 "Якутия" информационная программа 19:15 "Чопан" 6+ 20:00 "Атах гаргын оторон" 12+ 20:30 "Саха сирэ" информационнай биэрии 21:00 "Пресс-обзор" 12+ 21:15 "Ыаллыылар" 9 серия 12+ 22:00 Музыкальные клипы 22:15 "Якутия" информационная программа 22:30 "Ийитин куоргэй ырыатын" ("Хотун Бүлүү" ТВ) 6+	07:00 "С бодрым утром" зарядка 0+ 07:15 "Трезвый здоровый образ жизни" 12+ 07:45 "Полярная звезда" 0+ 08:00 "Элбэх уҥ, эмис эт дьайбын тутуулар" ("Бороҕон" ТВ) 6+ 08:30 "Самобытная культура эвенков" (ТВ "Жиганск") 6+ 08:45 "Беседы о вечном" 6+ 09:00 "Евромакс" документальный фильм 12+ 09:30 "Синдром Золушки" документальный фильм 16+ 10:15 "История болезней. СПИД" 1 ч документальный фильм 16+ 11:00 Мультики из детства 0+ 11:15 "Тарбахалтыын астыахха" 6+ 11:45 "Тыа сирэ" 6+ 12:45 Музыкальные клипы 13:00 "SVFU live" 6+ 13:30 "Саха сирэ, Кунтан кун" информационнай биэрии 14:05 "Золото партии" художественный фильм 16+ 15:35 "Клико быть безупречным" документальный фильм 16+ 16:05 "Бен Ладен. Убить невинную" документальный фильм 16+ 16:50 Мультики из детства 0+ 17:00 "Агентство-2" художественный сериал 14+ 17:30 "Вольные картины" 14+ 18:00 "Истин илдьит" 0+ 18:45 "Песня о Русском Устье" 6+ 19:15 "Кордуй ини, ийитин ини" 6+ 19:45 "Сардаана" 12+ 20:30 "Якутия. День за днем" информационная программа 21:05 "ТВ фондыытан": "Кэргэн кэпсиин" спектакль 12+ 22:20 Музыкальные клипы 22:30 "Байанай" 16+ 23:00 "Сахалыы юмнаах көрүүлэр": Ыра санаа улаҕа 16+	07:00 "С бодрым утром" зарядка 0+ 07:15 Музыкальные клипы 07:30 "Начальник Чукотки" художественный фильм 12+ 09:15 "Progress" 6+ 09:45 "Полярная звезда" телевизионный конкурс 0+ 10:30 "Ыаллыылар" 5-9 сериялар 12+ 13:15 "В мире профессий" 6+ 13:30 "Якутия. День за днем" информационная программа 14:05 "Инспектор уголовного розыска" художественный фильм 16+ 15:35 "Выжить в мегаполисе" документальный фильм 16+ 17:00 "Веселые картинки" 14+ 17:30 Мультики из детства 0+ 18:00 "Истин илдьит" 6+ 18:45 "Аал-луук мас": Улла Йохансен 6+ 19:15 "Серебряный голос Сергеяка" 6+ 20:30 "Саха сирэ. Кунтан кун" информационнай биэрии 21:05 "Свои дети" 6+ 21:35 "К 50-летию Якутского ТВ" 6+ 22:05 "Уолан" 6+ 22:20 Музыкальные клипы 22:30 "Моя Якутия" 12+ 23:00 "Дойду оҕото Дорогуунан Ньукулай" спектакль 12+ 00:15 "Лилии" художественный фильм 16+ 01:30 "Время любить" художественный сериал 16+ 03:30 "История Тома Дионканайденьша" художественный фильм 16+ 04:30 "Агентство-2" художественный сериал 14+ 05:30 "Пять историй" документальный сериал 16+

Пенсионнай фонда иһитиннэрэр

Ийэ капиталын туһаныыга уларыйыылар

2013 сыл бэс ыйын 7 күнүгэр ылыллыбыт "О внесении изменений в статьи 8 и 10 ФЗ "О дополнительных мерах государственной поддержки семей, имеющих детей" Федеральнай сокуоҥҥа олоҕуран, ийэ (дьиэ-кэргэн) сертификатын туһаныыга кэккэ уларыйыылар киирдилэр.

Бастатан туран, сокуоҥҥа ханнык тэриллэр кредит, заем биэриллэрэ ыйыллыыта:

1. Баннар, бойдэрин балаһыанньаларыгар олоҕуран;

2. Микрофинансовай тэриллэр (бу тэриллэри учуоттуур государственнай реестргэ киирбит буоллахтарына);

3. Кредитнай потребительскай кооперативтар (кооперативтары учуоттуур государственнай реестргэ киирбит буоллахтарына);

4. Ипотека нөҥүө заем биэрэр тэриллэр (тыа хаһаайыстыбатын кредитнэй кооперативтара киирэллэр);

Бу тэриллэр ийэ (дьиэ кэргэн) сертификаттаах ийэлэри кытта капитал харчытын олорор усулуобуйаларын туһасыыга үлэлэһиэхтэрин сөп. Микрофинансовай уонна кредитнай кооперативтар дуоҕабардарын ис хоһоонутар государственнай реестргэ киирбиттэрин туһунан ыйыллыбатах буоллаҕына, реестргэ болжоммиттэрин туһунан информация кредит, заем ылааччы иэнин туһунан бэриллэр ыспыраапкаҕа хайаан да баар буолара ирдэнэр.

4-с пуунтка ыйыллыбыт тэриллэри кытта дуоҕабар түһэрсибит буоллахха, ийэ (дьиэ-кэргэн) капитальын харчытын туһаныыга сайабылыанньа биэрэргэ икки дуоҕабар ирдэнэр – заем уонна госбалыжтаһыны аастыт залог (ипотека) дуоҕабара. Залог квартираҕа, дьиэҕэ, дьиэ үчаастаҕар буолуон сөп.

Саҥа киирбит сокуоҥҥа иккис уларыйыынан капитал харчытын туһаныыга бэриллибит кредиттэр, заемнар барыта ийэ аатыгар кредитнэй тэриллэргэ аһыллыбыт счет нөҥүө барара ирдэнэр буолла. Уу харчынан кредит, заем бэриллибит. Ону биэрэтэр документунан ханнык баанка счеттааҕыттан, ол счетун выпискатын аҕалыахтааҕа буолар. Бу выпискаҕа баан үлэһитин илии баттааһына уонна бочэчэтэ ирдэнэр.

Бу уларыйыылар 2013 сыл бэс ыйын 7 күнүттэн киирдилэр.

Л. ДОГДОНОВА,
Чурапчы улууһунаатааҕы пенсионнай управление специалиста.

Дьэдьэннэ сиэн, доруобуйаҕытын туһугар

Дьон бу күннэргэ дьодьоннуу тарыста. Дьэдьэн аҥардас миинэгэс сыта, амтана киһини маныыгар. Оттон бу сир аһа киһи доруобуйатыгар туох туһалаах?

Дьэдьэннэ С, В1, В2, РР витаминнэр баалларын, маны таһынан элбэх глюкозалаах, фруктозалаах. Дьэдьэн аһыытыгы миинэгэс амтанын яблоко, лимон, салицил кислоталара биэриллэр. Саахарданаар кислотата баһыйар буолан, итинник ураты амтаннаах. Маны тэҥэ марганец, алтан, тимир микроэлементнэрэ, калий, фосфор, кальций курдук минеральнай туустар баалларын. Дьэдьэн кальций диэн аатын сир астарынааҕар 1-кы миэстэҕэ турар.

Дьэдьэннэн анемияны, гипертоническай ыарыылары, подаграны, курдаҕы, оҕоҕоҥу эмтиилэр. Аҥаҕас бааны түргэнник оҕордор, ыарыытын мүлүрүтэр аналлаах. Үргэммитиэн дьэдьэн аппетиты көтөҕөр, эт-хаан эргийиитин бөҕөргөтөр.

Дьэдьэни косметика курдук туһаныллар. Сиэйэ сыдьаатар, ыраастыыр, сибиэһэй көрүнүүр. Ол курдук, сирай эбирин суох оҥорор. Онно сибиэһэй дьэдьэни илдьиритэн баран, сиэйэтэр маска оҥостон, 20 мүн. тутарын. Ол кэнниэ сылгас уунан суунаҕын.

Дьэдьэн сэбирдэхтэн эмиэ туһаҕа таһаарыахха сөп. Хатаран баран чэй оҥорон истиэхэ, тымныыбыны, гастриттаны аһардар. Хаан баттааһынын түһэрэргэ 2 ньуоска сэбирдэҕи итии уунан хутан баран, чэй курдук ичэйиҥ. Бу курдук өй үлэтин молтюгэҕиз, иммунитетыҥ бөҕөргөтөргө эмиэ ичиэхэ сөп. Хааннаах геморройу маныык настойкуна илитэн эмтиэхтэн.

Суруллубутун курдук, дьэдьэн туһата ыраата суох. Ол эрдэҕэ, кини аллергияны көбүтэр астарга киирсэр. Онон аллергиялыыр дьоннго, оҕолоҕо сиэтэр кутталлаах буолуон сөп.

Өскөтүн аллергиялаабат буоллаххытына, уоро-кото сиэҥ, доруобуйаҕытын туһугар.

"СО" корр.

БИЛДЭРИИЛЭР / ОБЪЯВЛЕНИЯ

Продается благоустроенная однокомнатная квартира в центре с.Чурапча.
Тел: 8-914-273-39-45.

***

Красильников аатынан уулуссаҕа 3 хостоох квартира атыыланыр. **Тел: 8-914-289-59-10, 8-914-235-11-38.**

***

Продаю Сузуки Эскудо 1996 г.в. или автообмен.
Тел: 8-914-291-08-57.

***

Продаются:
– "Жигули-09" 2002 г.в., тонировка, зимние резины, сигнализация.
– "Волга – 3110", в хорошем состоянии.
– Передние рессоры нового образца (2 шт) и багажник автомобиля УАЗ м/а.
Тел: 8-914-293-39-86.

***

Мария Петровна Слепцова, Петр Андреевич Слепцов, Анастасия Андреевна Слепцова аатларыгар бериллибит паспордар сүппүттэринэн дьиэҥэ суоҕуннаахтар.

***

Эргиир (отрада) оҥоробут. **Тел: 41-377, 8-914-111-50-55.**

***

Күн эҕэсын "Сардаана" такси Чурапчы - Дьокуускай – Чурапчы дьону таһар. Мыннаҕайыга сир астата дьону илдьэбит. **42-555, 741-023, 733-221, 70-56-70.** Маны таһынан систиэмэ оһохторо атыыланаллар.
Тел. 8-914-273-32-21.

***

"Байылыат" маҕаһыынна морозильниктар, генераттордар, шуруповердар, сварочнай аппараттар, "Мечта" оһохтор, термопоттар, "Штиль" от охсоордоро, "Штиль" эрбиилэр, пачка, 7-секциялаах радиатордар уонна да атын табаардар атыыга таҕыстылар.

Уопуттаах атыыһыкка уонна рабочайга наадыйабыт. **Биэлэр тел: 41-384, 8-914-101-46-69.**

***

От ыйын 12 күнүттэн саҕалаан, Чурапчы улууһун дьаһалтатын иккис этэҥэтигэр, фойеҕа СР художественнай оҥоһуктарын маастара, педагог-маастар Евдокия Тимофеевна Миронова **"Айылҕа сиэҕин кэрэхсэн"** быыстапката 1 ый туруоҕа. Манна эйэни куоҥсунтан кивизйдэн оҥоһуллубут айылҕа араас кестүүтүн көрүөххүт. Көрүҥ, сыдьыҥ, саныыгыт үлүстиҥ!

***

Продается малосемейка, большая сторона. Цена 2 млн 100 руб.
Тел: +7-964-417-61-49.

«Саҥа олох» хаһыакка суруттарын!

Күнду Чурапчы улууһун олохтоохторо, "Саҥа олох" хаһыакка сурута иликтэр от ыйыттан, атырдьах ыйыттан суруттарга тиэтэйиҥ. Бу 2013 сыл иккис аҥарыгар алта, биэс уонна түөрт ыйга суруппуттарга квитанциянан улахан сыаналаах бириистэр оонньоноохтара. **Супер-бириис 20 000 солкуобай** сыаналаах буолуо. Бу суума иһиҥэн туугу ылан бириис оҥорорбутун эйиититтэн – аҕаччыларбытыттан ыйытабыт. **Саааҕытын суруттан эбэтэр электроннай почтаҕар ыытыҥ:** Аадырыспыт хаһыат кэннигэр толору суруллар сыдьар. Дьон – сэргэ дьиэтигэр туохха наадыйарын сүрүн бириис оҥорон алтынньы ыйга оонньотуохпут. Сурутуу почта отделениеларыгар уонна редакцияҕа ыыгыллар. **Сурушут дьон квитанцияҕыт куопуйатын редакцияҕа тиксэрэргитигэр.**

Чурапчыбыт ытык-мааны дьоно-сэргэтэ, улуускут хаһыатыгар суруттуҥ, ааҕыҥ, тус олоххутугар туһаныҥ. Үтүө сүбалаах, сойбот сонуннаах "Саҥа олох" хаһыат куруутун эйиҥни кытта буоллун. Доруобай буолуҥ, күөх сайын быйаныттан сомсоон, чөл тыынынан угуттаныҥ.

«Сандаара» маҕаһыынна «Камелек - арт» студия кэрэ кестүүлээх иһиттэрэ, сувенирдара атыыга кэллилэр. Кэлин, сылдьыҥ, атыылаһын!

Сылаг нэһилиэгин олохтоох
ЛЕБЕДЕВ Андрей Спиридонович
олохтон туораабытынан кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

– Күнду кэргэнэ Лебедев Андрей Спиридонович олохтон туораабытынан балтыларыгар, эдьиийдэригэр, коллегаларыгар Ефросинья Петровнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр биргэ төрөөбүттэрэ, кинилэр дьиэ кэргэттэрэ, Сылаг нэһилиэгин дьаһалтата, үлэһиттэрэ.

– Таптаппыт аҕалара, эйэлэрэ Лебедев Андрей Спиридонович олохтон туораабытынан кэргэнигэр Ефросинья Петровнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар Мария, Петр, Любовь, Иван Макаровтар, Евдокия, Егор Новгородовтар.

– Таптаппыт кэргэнэ, күнду аҕалара Лебедев Андрей Спиридонович олохтон туораабытынан Ефросинья Петровнаҕа, оҕолоругар Чурапчыттан Кладкиннар, Местниковтар, Дмитриевтэр дьиэ кэргэттэрэ.

– Күнду кэргэнэ Лебедев Андрей Спиридонович олохтон туораабытынан эдьиийдэригэр, балтыларыгар Ефросинья Петровнаҕа биргэ төрөөбүттэрэ, кинилэр дьиэ кэргэттэрэ.

Редактор - директор э.т. – Н.Н. ПУХОВА
Эпкиэтиэр секретарь, сурук отдела – Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Доруобуйа хаһыстабыла, культура отдела, литературнай сотрудник – Н.Н. ПУХОВА.
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Корреспонденнар: – Л.Е. ПОПОВА, А.Д. ЕФРЕМОВА.
Корректор – В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик – Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттэччи – Ф. А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствата, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениятыгар 2012 с.кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нөмөрэ – ПИ №14-0238.

АДАРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru

Бэчээккэ сакаас: № 108 (10727) Тираж 1400. Хаһыат сыната: 10 солк.

Саҥа олох

Автор суруйар этиилэр сонуна редакция позициятыгар молдьун сөп түбэйэр буолбаттар. Суруйуу ийэлэр чахчылар кырдьыктааохтарыгар эпкиэтийэн автор туһугар бэйэтэ сүүрэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллибит: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 19.07.2013 с. офсетка бэчээттэнэр. Адресыбыт: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаһыат надыгэрэ устэ: оптуорунньукка, чаптиэрга уонна субуотова тахсар.